

Gabriel Dimisianu

Un spirit european

Îl văd pe domnul Ianoși ca pe un om al punctelor de convergență între filosofie, estetică, eseu și critică literară. E un spirit european, central-european. Vorbeam cu Nicolae Breban înainte de a începe această excelentă Conferință, că Ianoși este unul dintre intelectualii noștri care poartă această marcă a europocentrismului, prin marii scriitori pe care i-a asimilat. Are, de altminteri, cum a menționat Aura Christi, o extraordinară contribuție adusă culturii române, și anume de a scrie despre marii autori ruși, despre spiritul rus, despre spiritualitatea rusă, în opere pe care le consider fundamentale, cum ar fi aceea închinată Sankt Petersburgului; și nu e vorba numai de ceea ce spune acolo, dar și de felul cum spune. Așadar, putem vorbi despre stilul Ianoși; un stil unic în cultura română. Nu e vorba, în cazul d-sale, de cărți de erudiție pedantă, seacă, ci de cărți scrise cu un mare talent literar, cred eu, și cu extraordinare capacități de evocare. În cartea despre Petersburg sunt atât de multe pagini pe care le citești cu plăcerea de a fi reprojecțat într-un spațiu de civilizație și de spiritualitate extraordinară! Ion Ianoși are un ciclu de cărți – ciclul moralităților – în care există o seamă de reflecții despre timpul nostru, despre ce se întâmplă cu noi azi în raport cu prezentul și cu trecutul imediat; este de admirat curajul său de a-și afirma „inoportunitățile” (ghilimele obligatorii). Eu am citit recent o carte a lui Ion Ianoși despre Ceaușescu, o carte de care nu s-a făcut aproape de loc caz; eu și el e o carte ieșită din comun, da, acest volum face parte din categoria cărților excepționale. E o carte în care este vorba despre noi toți, cei din epoca ceaușistă; e scrisă după '91 și e publicată târziu. Această carte mi se pare o mărturisire foarte prețioasă a unui intelectual care a traversat o bună parte din veacul nostru, a traversat o epocă cum este cea de care ne-am despărțit în '89, și în care trăim în prezent. Ianoși a simțit nevoia,

cum spune și în carte, unei exteriorizări, pentru că epoca – cei 25 de ani de dictatură absurdă, grotescă – nu putea să nu lase niște urme adânci în sufletele noastre și a celor care au fost obligați să trăiască în această epocă; vom găsi acolo o foarte interesantă fiziologie a dictatorului, a tiranului, ca și a celor care au fost obligați să-i suporte tirania. Spune la un moment dat Ianoși: „Nebunia lui [a dictatorului, numele căruia nu-l rostește niciodată – n. ed.] ne-a dus pe toți în pragul nebuniei”. Oare nu este așa? Așa este dacă ne amintim. Altă caracterizare pe care o face tiranului este pasiunea lui, a dictatorului, de a porunci (citez din memorie): „Cea mai mare pedeapsă care i s-ar fi putut da nu este cea care i s-a dat, ci readucerea în anonimat, readucerea la condiția omului de pe stradă: răzbunați vom fi atunci când și nepoții noștri vor fi uitat de el”. Este o carte dramatică aceasta, după cum am simțit eu, și m-a mirat chiar că nu a avut ecoul care ar fi trebuit să-l aibă în societatea noastră marcată de acest trecut de care ne despărțim, văd eu, foarte greu. Câteva cuvinte despre omul Ion Ianoși. E foarte cald, prietenos, colocvial, cu o mare capacitate de a participa și de a se bucura – de pildă, de o vacanță la Neptun –; de câteva ori am avut marea plăcere de a petrece două săptămâni alături de domnia sa și de doamna Janina Ianoși. Despre amândoi pot spune că sunt oameni cu suflete de adolescenți, i-aș numi septuagenari adolescenți, atât de mult știu să se bucure de lucruri simple, de micile plăceri ale unei plimbări pe faleza de la Neptun, în compania unor prieteni, vorbind despre câte în lună și-n stele. Încă o dată, prietenia pe care mi-a arătat-o, o consider un dar de mare preț și dacă regret ceva este că nu am profitat mai mult de această prietenie. Ne vedem totuși prea rar. Mult prea rar. Ceea ce nu mă împiedică să mă bucur de existența lor.

Ion și Janina Ianoși împreună cu Nicolae Breban și Vladimir Potlog